

Pöytäkirja

VN/26527/2023

17.1.2024

Kansalaisjärjestöstrategia

Työryhmän kokous 2/2023

Aika Perjantai 8.12.2023 klo 9.02–10.30

Paikka HYBRIDI: Oikeusministeriö/kh Kiinnitys/TEAMS

Työryhmän jäsenet
(varajäsenet suluissa)

Pekka Timonen, oikeusministeriö (pj.)
(~~Johanna Suurpää, oikeusministeriö, vpj.~~)

~~Risto Alatarvas~~ (Sanna Malkki), valtioneuvoston kanslia
~~Ari Evwaraye~~ (Eeva Koivunen), sisäministeriö
Outi Hakanen, ulkoministeriö
Heta-Elena Heiskanen, (~~Anu Häkli~~), ympäristöministeriö
Tiina Kivisaari (opetus- ja kulttuuriministeriö)
Pauliina Pussinen (Markku Mölläri), valtiovarainministeriö
~~Olli Rusanen~~ (~~Marikaisa Tiilikainen~~), puolustusministeriö
Mona Särkelä (~~Jaakko Kiilunen~~), sosiaali- ja terveysministeriö
~~Varpu Taarna~~, työ- ja elinkeinoministeriö
Sami Tantarimäki, maa- ja metsätalousministeriö
Niklas Wilhelmsson (Jyrki Jauhiainen), oikeusministeriö

Asiantuntijajäsenet
(varajäsenet suluissa)

Emmanuel Sibomana (~~Jaana Vasama~~), Etnisten suhteiden neuvottelukunta
~~Taina Susiluoto~~ (Riitta Kittilä), Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta

Sihteerit
Peter Kariuki, oikeusministeriö
~~Oula Antti Labba~~, oikeusministeriö
Maria Wakeham-Hartonen, oikeusministeriö

Kutsutut asiantuntijat Katja Ahlfors, ulkoministeriö

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Timo Annala, valtiovarainministeriö
Mikko Lehtonen, valtiovarainministeriö
Tuula Lybeck, valtiovarainministeriö

1 Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 9.02. Sihteeristö kirjasi läsnäolijat.

2 Esityslistan ja edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen (liite 2.1)

Hyväksyttiin esityslista ja edellisen kokouksen pöytäkirja.

3 Strategiatyön sisältövalmisteluteemojen käsittely (liitteet 3.1-3.4)

Yhdistyksille suunnattujen lahjoitusten verovähennysoikeuden laajentaminen

Neuvotteleva virkamies Timo Annala, valtiovarainministeriö

Neuvotteleva virkamies Timo Annala valtiovarainministeriön Vero-osastolta antoi katsauksen lahjoitusten verovähennysoikeuteen ja ehdotukseen sen laajentamisesta. Verojärjestelmän näkökulmasta on lähtökohtaisesti oikeus vähentää vain tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot. Lahjoitusvähennyksen laajentamiseen liittyy monia haasteita, mm. verojärjestelmän monimutkaistuminen, kustannusten kasvaminen, verotulojen väheneminen, syrjimättömyyedellytys rajat ylittävissä tilanteissa sekä lahjoituksen saajien etukäteen nimeämisen vaikeus. VM on korostanut, että rahan lahjoittaminen tiettyyn toimintaan kuuluu jokaisen henkilökohtaisiin valintoihin, eikä ole perusteltua, että muiden veronmaksajien olisi osallistuttava nykyistä laajemmin lahjojen antamiseen.

Annala kertoi, että nykyisessä hallitusohjelmassa on kirjaus, jonka mukaan selvitetään kehitysyhteistyöhön tehtävän lahjoituksen vähentämistä verotuksessa tai vapaaehtoisen lahjoituksen tekemistä verotuksen yhteydessä. Talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjauksen mukaisesti lahjoitusvähennystä koskeva selvitys käynnistyy vuoden 2024 lopulla ja sen on tarkoitus valmistua vuoden 2025 aikana. Samassa yhteydessä lahjoitusvähennystä voidaan arvioida laajemminkin (esim. kansalaisjärjestöstrategiatyöryhmän esiin nostama hallitusohjelman kirjausta laajempi järjestölahjoitusten verovähennysoikeus).

Puheenjohtaja kiitti selkeästä esityksestä, joka avasi hyvin asian taustan. Avattiin keskustelu. Tiedusteltiin, onko tarkoitus, että selvitys tehdään Vero-osastolla virkatyönä vai aikooko VM asettaa sitä varten laajemmän työryhmän. Annalan mukaan ministeriön sisäinen työryhmä tekee selvityksen virkatyönä ja kuulee sidosryhmiä prosessissa. Hän painotti, että verotukseen liittyviä selvityksiä tulee olemaan useita, yhteensä 18. Kysyttiin edunsaajalistasta. Annala selvensi, että tuloverolaisissa on tällä hetkellä lahjoituksen verovähennyskelpoisuuden edellytys, jonka mukaan nimettävien yhteisöjen tulee olla tahoja, jotka edustavat tiedettä, taidetta

tai suomalaisen kulttuuriperinteen säilyttämistä. Jos lahjoituksen verovähennysoikeutta halutaan laajentaa, nykyinen nimeämismenettely ei tähän sovellu.

Tuotiin esille, että muulla Euroopassa lahjoituksen verovähennys menee käyttötarkoituksen mukaan. Pitäisikö kohtelu olla samanlaista, miten on valvonnan laita, ja mitkä ovat käytänteet muualla Euroopassa? Annalan mukaan tiedossa on, että eri maissa on erilaisia menettelyjä ja selvityksen tekovaiheessa on tarkoitus tehdä myös kansainvälistä vertailua.

Puheenjohtaja korosti, että jos työryhmän ehdotus otettaisiin käyttöön, täytyisi Vero-osaston käytäntöjen muuttua. Aikataulun suhteen työryhmä voi indikoida hallitukselle selvityksen kaipaavan nopeampaa reagointia. Se, mitä selvityksestä seuraa, on oma kysymyksensä. Selvitys tulisi valmistella avoimemmin kuin mihin sisäinen selvitys antaa mahdollisuuden, ja kansalaisyhteiskunnanäkökulman pitäisi olla siinä mukana, esimerkiksi KANEn kautta. Vaikuttavuuden ja puntaroinnin kannalta on suuri ero siinä kuullaanko kansalaisyhteiskuntaa selvityksestä vai onko järjestöjä mukana sitä laativassa työryhmässä.

Valtionavustuskäytäntöjen kehittäminen ja yhdenmukaistaminen sekä järjestöjen varainhankinnan avustaminen ja tukeminen valtionavustustoiminnassa

Hankepäällikkö Tuula Lybeck ja erityisasiantuntija Mikko Lehtonen, valtiovarainministeriö

Lybeck ja Lehtonen antoivat katsauksen valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihankkeeseen, joka päättyy vuoden 2023 lopussa. Kehittyämyso j jatkuu kuitenkin tämänkin jälkeen. VM vastaa kehittämisestä strategisella tasolla ja Valtiokonttori digitaalisista palveluista. Seurantaa edellytetään myös Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä. Lybeck korosti, että saatava tietovaranto on merkittävä tietolähde avustusten kohdentumisesta jatkossa, ja se mahdollistaa tuottavuuden ja vaikuttavuuden paremman punninnan. Tulevaisuudessa on siis valmius helpottaa tietoon perustuvien päätösten tekoa. Kehysvalmistelussa kokonaiskuvaa tarkastelee 19.10.2023 valtioneuvoston asettama ja VM:ön yhteydessä toimiva parlamentaarinen neuvottelukunta yleishyödyllisten yhteisöjen rahoituksesta. Lybeck totesi, että kansalaisjärjestöstrategiatyö on merkittävässä roolissa kun keskustellaan eduskunnan tiedonlisäämisestä ja poliittisen kontekstin tilannekuvan parantamisesta aiheeseen liittyen.

Lehtonen kertoi, että valtionavustushankkeessa on selvitetty järjestöjen avustuskäytäntöjä, muun muassa toimielinten tehtäviä ja toimintatapoja, arviointiperusteita ja -kriteerejä, monivuotisten yleisavustusten myöntämistä sekä varainhankinnan kehittämisen avustamista. Samalla on koottu järjestötietoa. Järjestöjen tukeminen ja hallinnollisen taakan keventäminen avustustoiminnassa olisi tärkeää. Lehtosen mukaan valtionavustuslakia on tarkoitus ajantasaistaa ja selkeyttää. Kansalaisjärjestöstrategiatyöstä voisi välittää syötteitä tähän uudistamistyöhön. Lain uudistamisen yhteydessä voisi pohtia esimerkiksi järjestöjen autonomia- ja tilivelvollisuuskysymyksiä. Valtionavustusten käytäntöjen yhdenmukaistaminen on ollut hankkeessa tavoitteena, mutta

eroja löytyy edelleen ministeriöiden välillä (esim. omavastuukysymyksissä).

Puheenjohtaja kiitti esityksestä ja totesi, että valtionavustushankkeen hyötynä voi nähdä erityisesti avustustoiminnan sujuvuuden lisäämisen, joka helpottaa avustusten hakemista. Keskustelussa tuotiin esille, että OKM:ssä on koettu, ettei hanke ole onnistunut saavuttamaan tavoitteitaan. Yhdenmukaistaminen on haastavaa, sillä järjestöt toimivat hyvin eri tavalla eri toimialoilla. Alleviivattiin, että avustaminen on hyvin vahva ohjauksen väline. Kerrottiin, että OKM on tehnyt valtionavustustoimintaan vastuullisuuskriteerit, mutta muilla ei tällaisia kriteerejä ole.

Lybeck totesi, että odotukset ovat olleet suuret. Silti hankkeen avulla on kevennetty hallinnollista taakkaa ja etsitty korjaavia ja kehitettäviä asioita. Järjestelmä on edelleen keskeneräinen, mutta hyvää palautetta on saatu kun parikymmentä ministeriötä on ottanut sen käyttöön. Vastuuskriteerit toivotaan saatavan jatkossa mukaan työhön.

Kysyttiin, miten hallinnollisia kustannuksia voitaisiin vähentää, esimerkkinä rakenteellinen koneluettavuus. Kun on saatu parempi kuva myönnettävistä avustuksista, voitaisiin miettiä tarkemmin mitä halutaan edistää – joka voisi olla muutakin kuin etabloituneen toiminnan tukemista. Todettiin, että vapaaehtoistoimintaa ei tarvitse saada kirjanpitoon, sitä voisi arvottaa muutenkin.

Painotettiin tarvetta löytää yhteisiä nimittäjiä hajanaiselta kentältä. Esimerkiksi EU:n perusoikeusviraston selvityksissä korostetaan, että järjestöjen perusrahoituksen turvaaminen on keskeistä. Kansallisessa kansalaisjärjestöstrategiatyössä voitaisiin edistää valtionavustushankkeessa tehtyjen selvitysten ehdotusten toimeenpanoa. Järjestöjen näkökulmasta nähtiin tärkeänä, että varainhankinnan tukemisen pohdinnasta siirryttäisiin jo käytäntöön. Pienet ja keskisuuret järjestöt jäävät tässä helposti väliin, ja niihin pitäisi kiinnittää erityistä huomiota, johon viitattiin varallisuuskriteereihin liittyen.

Myös YM:össä on huomattu haasteita omavastuusuuden muuttuessa. Kun talkootyötä ei ole voitu laskea enää mukaan, pienet toimijat eivät voi täyttää edellytettyä omavastuusuutta. Tällöin jolloin hakijamäärä pienenee ja supistuu. Pidettiin tärkeänä vielä keskustella talkootyön määrän yhdenmukaistamisesta/euromääräistämisestä. Nykykäytäntö vaikeuttaa esim. EU-rahoituksen käyttämistä.

Yhdistysmuotoisen toiminnan helpottaminen yhdistyslakia uudistamalla

Lainsäädäntöneuvos Jyrki Jauhiainen, oikeusministeriö

Jauhiainen esitteli HE-luonnosta, joka sisälsi ehdotukset yhdistyksen toimitusjohtajasta, yhdistymisestä ja toimintaryhmä-yhteisömuodosta. PRH arvioi parhaillaan ehdotukseen liittyviä kustannuksia. Liikkeelle olisi päästävä ripeästi, jos toivotaan, että uudistus saataisiin käyttöön kuluvalla vaalikaudella.

Puheenjohtaja kiitti tiiviistä puheenvuorosta ja totesi esitykseen liittyvän samat riskit kuin aiemminkin – keskeisimpänä tarvittavan rahoituksen

löytäminen. Viime vaalikauden ehdotus on laadittu avoimesti ja huolella. Työryhmä kannatti puheenjohtajan ehdotusta viedä esitys poliittiseen arviointiin ja selvittää sen toteuttamismahdollisuudet.

Keskusteltiin kevennetyn tilinpidon ja yhteisömuodon soveltumisesta valtionavustustoimintaan. Todettiin, että se, mitä yhteisölainsäädännön puolella voidaan tehdä, on rakentaa kevyempään yhteisömuotoon perustuva oikeushenkilö. Ehdotettiin, että voitaisiin pohtia vaihtoehtoisia ohjauskeinoja vahvan tutkijayhteistyön avulla alusta saakka (esim. Tiedeakatemia).

4 Työsuunnitelman hyväksyminen (liite 4.1)

Puheenjohtaja ja sihteeri

Wilhelmsson esitteli työsuunnitelman, jota oli päivitetty ja tarkennettu aikataulun osalta. Huhtikuussa 2024 on tarkoitus käsitellä strategiaa Sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon ministerityöryhmässä. Strategian antamisen jälkeen toimeenpano tapahtuisi hankkeissa. Päivittyvää toimeenpanosuunnitelmaa käsiteltäisiin ministerityöryhmässä. Hyväksyttiin ehdotus työsuunnitelmaksi.

Puheenjohtaja totesi, että työryhmä pyrkii pitämään kiinni suunnitellusta aikataulusta sekä kiirehtimään hankkeita ja selvityksiä.

5 Muut asiat

Ei ollut.

6 Seuraava kokous

17.1.2024.

7 Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 10.30 ja toivotti kaikille rauhallista joulunaikaa.

JAKELU

Työryhmän puheenjohtaja, jäsenet ja varajäsenet, kutsutut asiantuntijat

TIEDOKSI

Hankeikkuna